

‘... รู้ผิดเป็นถูก รู้ถูกเป็นผิดของมนั้ไปตามเรื่อง
 ดวงวิญญาณเป็นอย่างนั้น ไม่ใช่รู้ด้วยปัญญา
 รู้ด้วยปัญญารู้จริงรู้ชัด แต่รู้ด้วยญาณละก็อีกเรื่องหนึ่ง
 รู้ด้วยญาณนั้นนี้รู้ด้วยธรรมกาย ...’
 ‘... รู้ด้วยวิญญาณ กับ รู้ด้วยญาณนั้นต่างกันอย่างไร
 ต่างกันไกล รู้ด้วยดวงวิญญาณ รู้เป็น นิจจัง สุขัง อตตะตา
 รู้ด้วยญาณนั้น รู้เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ...’

 รวมพระธรรมเทศนา พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

โอวาท แสดงแก่พระภิกษุสามเณรในพระอุโบสถ

๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๔๘

ภิกษุสามเณรเมื่อบวชเข้ามาในพระธรรมวินัยของพระศาสดาแล้ว ควรประพฤติธรรมให้สมควรแก่ธรรมเรียกว่า **ธมฺมานุสุมมปฏิปन्नโน** แปลว่าประพฤติธรรมให้สมควรแก่ธรรม เมื่อประพฤติสมควรแล้วต้องประพฤติขยันให้ยิ่งขึ้นไป อย่าให้หันหลังกลับ ได้ชื่อว่า **สามีจิปฏิปन्नโน** ประพฤติดียิ่งขึ้นไป ไม่ถอยหลังกลับ อย่าให้เคลื่อนจากธรรม ตามธรรมไว้เสมอ นี้เรียกว่า **อนุสุมมจารี** ประพฤติตามธรรม ภิกษุสามเณรเช่นนั้นได้ชื่อว่าสักการะ ได้ชื่อว่าเคารพ ได้ชื่อนับถือ ได้ชื่อว่าบูชา ตถาคต ซึ่งเราผู้ตถาคต **ปรมา ย ปฏิปัตติปูชาย** ด้วยปฏิบัติบูชาเป็นอย่างยิ่ง เมื่อประพฤติตามให้สมควรเป็นเช่นนี้แล้ว ตั้งใจให้แน่วแน่

ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรมนั้นเป็นโณ ภิกษุสามเณร สามเณรรักษาศีล ๑๐ ตั้งอยู่ในร่องของศีล ๑๐ อย่าให้เคลื่อนร่องของศีล ๑๐ ไป ให้อยู่ในรอยของศีล ๑๐ ให้อยู่ในเนื้อหนังของศีล ๑๐ ไป ให้บริสุทธิ์สะอาดตามปรกิตตามความเป็นจริงของศีล ๑๐ ส่วนภิกษุละ ต้องประพฤติอยู่ในศีลเหมือนกัน ในศีลที่ตนมีอยู่เป็นจำนวนเท่าไร ให้อยู่ในกรอบของศีล ไม่พ้นศีลไป ให้อยู่ในรอยของศีล ให้อยู่ในร่องของศีล ไม่ให้พ้นร่องรอยของศีลไป ประพฤติปฏิบัติดังนี้ได้ชื่อว่าถูกต้องร่องรอยทางของศีล ตรงกับบาลียืนยันว่า **สพฺพปาปสฺส อภินฺน** ไม่ทำชั่วด้วยกาย วาจา ใจ เป็นอัมโพหาริกอยู่ด้วย

ให้ถูกต้องร่องรอยของสมาธิอีกต่อไป สมาธิเป็นตัวทำใจให้สงบ สละเสียจากอารมณ์ ไม่ให้เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ไม่ให้ติดด้วยอารมณ์ ปล่อยอารมณ์เหล่านั้นเสีย จนกระทั่งใจหยุดเป็นเอกัคคตา เรียกว่า **จิตฺตสฺสเสกคฺคตํ** ถึงซึ่งความเป็นเอกัคคตาจิต เมื่อบริสุทธิ์ดังนี้แล้ว ก็อุทิศสัพพายามให้ถูกร่องรอยของธรรมขึ้นไปอีก ให้สูงขึ้นไปกว่านั้น จนกระทั่งเกิดปฐมฌาน ใจสงบจากกาม จากอกุศลทั้งหลายแล้ว เป็นไปกับด้วยวิตก วิจารณ์ ปีติ สุข เอกัคคตา ขึ้นสู่ปฐมฌาน เป็นดวงใสวัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒ วา กลมเป็นวงเวียน หนาคืบหนึ่ง ใสเป็นกระจกคันฉ่องส่องเงาหน้า แ่น้อยอยู่กับฌาน ใจติดอยู่กับสิ่งนั้น แล้วก็ทำเป็นลำดับขึ้นไป เมื่อพบฌานดวงแรก เรียกว่า ปฐมฌานดังนี้แล้ว ให้เข้าถึงทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌานต่อไป อุทิศสัพ

ประพฤติปฏิบัติไปดังนี้เมื่อบรรลุนั้นได้ขนาดนี้แล้วเป็นสมาธิขั้นสูง คือ สมาธิ นี้เป็น
ตัวสำคัญอยู่

ไม่ใช่พอแต่เท่านั้น ต้องใช้ปัญญาเข้าพิจารณา เมื่อเข้าถึงฌานแล้ว ก็พิจารณา
พิจารณากายมนุษย์นี้แหละ กายมนุษย์ในภาพทั้ง ๓ กามภาพ รูปภาพ อรูปภาพ พิจารณา
กายมนุษย์ทั้ง ๘ กาย กายมนุษย์ กายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด
กายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหม กายอรูปพรหมละเอียด พิจารณา
ทั้ง ๔ ฐานนี้เป็นหลักของมรรคผล หลักของมรรคผลพิจารณาทั้ง ๔ ฐานนี้ แต่ว่าขั้นสู่
ปฐมฌานแล้ว พิจารณาหลักสูงอย่างนี้จะก็เต็มเหยียดชั่วชีวิตจะไม่ไหว ขยับสมาธิให้
สูงขึ้นไปกว่านี้ ให้สูงเป็นชั้นๆ ไป คือ คือ สมาธิ ปัญญา ปัญญาจะต้องรู้จักความจริง
ของเบญจขันธ์ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เห็นเป็นไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่
ตัว อย่างนี้เรียกว่าปัญญา

เมื่อเราเข้าถึงร่องรอยของธรรมเช่นนั้นละก็ ตั้งอยู่ในธรรมให้มั่นคง รักษาธรรม
ให้มั่นคง ดำรงอยู่ในดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานเทียว ยังเข้าถึงดวงศีล ดวงสมาธิ
ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะที่เดียว แล้วจะเข้าถึงกายมนุษย์ละเอียด

เมื่อเข้าถึงกายมนุษย์ละเอียดแล้ว เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล
สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ในกายมนุษย์ละเอียด จะเข้าถึงกายทิพย์
เมื่อเข้าถึงกายทิพย์แล้ว เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล ดวงสมาธิ ดวง
ปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ในกายทิพย์อีก จะเข้าถึงกายทิพย์ละเอียด

เข้าถึงกายทิพย์ละเอียดแล้ว เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล ดวง
สมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ จะเข้าถึงกายรูปพรหม เมื่อ
เข้าถึงกายรูปพรหมแล้วก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล ดวงสมาธิ ดวง
ปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ในกายรูปพรหมแล้ว จะเข้าถึงกายรูปพรหม
ละเอียด

เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ
ดวงวิมุตติญาณทัสสนะในกายรูปพรหมละเอียดแล้ว จะเข้าถึงกายอรูปพรหม เมื่อ
เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ และดวง
วิมุตติญาณทัสสนะ ในกายอรูปพรหมแล้ว จะเข้าถึงกายอรูปพรหมละเอียด

เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ
ในกายอรูปพรหมละเอียดแล้ว จะเข้าถึงกายธรรม เมื่อถึงกายธรรมแล้ว ตาธรรมกาย

ก็เห็นกายมนุษย์ กายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหม กายอรูปพรหมละเอียด ทั้ง ๘ กายนี้ ทั้งเห็นทั้งรู้ เห็นด้วยตาธรรมกาย รู้ด้วยญาณของธรรมกาย ญาณมีแค่นี้ แต่กายมนุษย์ไม่มีญาณ มีแต่ดวงวิญญูญาณ กายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียดไม่มีญาณ มีแต่ดวงวิญญูญาณ ในกายอรูปพรหม กายอรูปพรหมละเอียดก็ไม่มีญาณ มีแต่ดวงวิญญูญาณทั้งนั้น พอเข้าถึงกายธรรม กายธรรมละเอียด ก็มีญาณ

ที่เรียกว่าญาณ ก็แปลว่ารู้ ดวงวิญญูญาณ ก็แปลว่ารู้ ต่างกันโดยประการในธรรมที่เรียกว่าดวงวิญญูญาณนั้นแหละ เล็กเท่าดวงตาตำข้างใน ไสเกินใส อยู่ในกลางดวงจิต บริสุทธิสันทออยู่กลางดวงจิตนั้น ดวงจิตอยู่ที่ไหน หทยคฺหาสยจิตตํ จิตมีถ้า คือเนื้อหัวใจเป็นที่อยู่ อยู่ในเบาะน้ำเลี้ยงหัวใจ ดวงจิตอยู่ที่นั่น ดวงจิตอยู่ที่ไหน ดวงวิญญูญาณอยู่ที่นั่น ในกลางดวงจิตนั้น รู้อะไรก็รู้ตลอด ตามากระทบรูปก็รู้ ดวงวิญญูญาณมันรู้ หูกระทบเสียง ดวงวิญญูญาณก็รู้ กลิ่นกระทบจุมุก ดวงวิญญูญาณก็รู้ รสกระทบลิ้น ดวงวิญญูญาณก็รู้ กายกระทบสัมผัส ดวงวิญญูญาณก็รู้ ใจกระทบอารมณ์ ดวงวิญญูญาณก็รู้ นั่นรู้อย่างหน้าทีของดวงวิญญูญาณ รู้เพราะมีอายตนะ รู้ตามอายตนะ เห็นอายตนะไปนั้นรู้ไม่ได้ คนตาบอดรู้จักที่ปัสสาวะ ที่อุจจาระ ที่นอน ที่กินของมันละก็ ไม่ต้องไปจุมมันดอก มันคล้าของมันไปได้อย่างคนตาบอดนั้นแหละฉันใด ความรู้ของดวงวิญญูญาณก็รู้อย่างคนตาบอดนั้น ตาเขาทำให้แล้ว หูเขาทำให้แล้ว จุมุก ลิ้น กาย ใจ เขาทำให้แล้ว ดวงวิญญูญาณก็ตรวจอายตนะทั้ง ๖ นี้เท่านั้น ไม่มีหุตา อะไรก็ไม่รู้ อ้ายผิดถูกมันก็ไม่รู้ อ้ายดวงวิญญูญาณเหมือนกัน มันเป้อยของมันไปอย่างนั้นแหละ รู้ผิดเป็นถูก รู้ถูกเป็นผิดของมันไปตามเรื่อง ดวงวิญญูญาณเป็นอย่างนั้น ไม่ใช่รู้ด้วยปัญญา

รู้ด้วยปัญญาจริงรู้ชัด แต่รู้ด้วยญาณละก็อีกเรื่องหนึ่ง รู้ด้วยญาณนั้นนะรู้ด้วยธรรมกาย ญาณของธรรมกายเป็นอย่างไร โอ! ผิดกันกับดวงวิญญูญาณ

ใจของธรรมกายเป็นอย่างไร ใจธรรมกายมีอย่างเดียวกัน เห็น จำ คิด รู้ ๔ อย่างเป็นใจ มีเห็น มีจำ มีคิด มีรู้ รู้นั้นก็ตรงกับดวงวิญญูญาณ อ้ายคิดนั้นก็ตรงกับดวงจิต อ้ายจำนั้นก็ตรงกับดวงใจ อ้ายเห็นนั้นก็ตรงกับดวงกาย เห็น จำ คิด รู้ หยุดเป็นจุดเดียวกันก็มีความรู้ นี่มันผิดกันตรงไหน มันเห็นเหมือนกัน จำเหมือนกัน คิดเหมือนกัน รู้เหมือนกัน ผิดกันตรงนี้ พอถึงธรรมกายแล้ว ดวงเห็นขยายส่วนออกไป หน้าตักธรรมกายโตเท่าไหน ดวงเห็นขยายออกไปวัดผ่าเส้นศูนย์กกลางเท่านั้น กลม

รอบตัว เมื่อดวงเห็นแผ่ออกไปเท่าใดแล้ว ดวงจำ ดวงคิด ดวงรู้ ก็แผ่ออกไปเท่ากัน ดวงใจออกไปเท่าใด ดวงคิดก็แผ่ออกไปเท่ากัน ดวงคิดแผ่ออกไปเท่าใด ดวงรู้ที่เรียกว่า ดวงวิญญาณตรงกับดวงวิญญาณของมนุษย์ก็แผ่ออกไปเท่ากัน เท่าหน้าตักธรรมกาย กลมรอบตัว ๔ ชั้นซ้อนกันอยู่ ชั้นนอกคือดวงเห็น ชั้นในเข้าไปคือดวงจำ ชั้นในเข้าไปคือดวงคิด ชั้นในเข้าไปคือดวงรู้ รู้นั้นต้องรู้ตรงนั้นแหละ เมื่อขยายส่วนเท่านั้นละก็ เขาเรียกว่าญาณ ถ้ายังไม่ขยายส่วนละก็เขาเรียกว่าดวงวิญญาณ ถ้าขยายส่วนออกไป รูปนั้นละก็เรียกว่าญาณ ตั้งแต่มีธรรมกายก็มีญาณที่เดียว นี่ญาณกับดวงวิญญาณผิดกันดังนี้ ไม่ใช่อย่างเดียวกัน ไม่ใช่อันเดียวกัน คนละอันทีเดียว

รู้อย่างเดียว รู้ด้วยวิญญาณกับรู้ด้วยญาณนั้นต่างกันอย่างไร ต่างกันไกล รู้ด้วยดวง
 วิญญาณ รู้เป็นนิมิต สขัง อตตะตา รู้ด้วยญาณนั้น รู้เป็นอนิมิต ทุกขัง อนัตตะตา รู้ว่ามนุษย์มี
 ขันธ ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ กายมนุษย์ละเอียดก็มีขันธ ๕ รูป เวทนา
 สัญญา สังขาร วิญญาณ กายทิพย์ก็มีขันธ ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
 กายทิพย์ละเอียดก็มีขันธ ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ กายรูปพรหมก็มีขันธ
 ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ กายรูปพรหมละเอียดก็มีขันธ ๕ รูป เวทนา
 สัญญา สังขาร วิญญาณ กายอรูปพรหมก็มีขันธ ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
 กายอรูปพรหมละเอียดก็มีขันธ ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ

ที่รู้ด้วยญาณนั้นจะรู้ได้อย่างไร รู้ด้วยญาณ รู้ว่ากายมนุษย์ทั้งหยาบทั้งละเอียด เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นอนิจจังเป็นเอน ไม่คงทนอยู่ที่ เปลี่ยนแปรผันไป เป็นทุกข์นั้นเป็นเอน ถึงซึ่งความลำบาก ไม่สบาย เบญจขันธ์ทั้ง ๕ มีอยู่ตราบใด ไม่มีความสบาย มีเย็นมีร้อนเป็นต้น เตือนร้อนอยู่เสมอด้วยความเบียดเบียน ๖ อย่างนี้ เย็น ร้อน หิว กระหาย ปวดอุจจาระ ปัสสาวะ ไม่มีสุข เบียดเบียนอยู่เสมอ รู้ว่า เบญจขันธ์ทั้ง ๕ เป็นทุกข์ เราจะบังคับได้ไหมละ ให้เป็นสุข ไม่ให้เป็นทุกข์ บังคับไม่ได้ ไม่อยู่ในบังคับบัญชาของใคร ที่ไม่อยู่ในบังคับบัญชาของใครนั้นเรียกว่า ไม่ใช่ตัว เรียกว่า อนัตตา เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาอยู่เช่นนี้ รู้ด้วยญาณ เห็นด้วยตา ธรรมกาย

เมื่อเห็นด้วยตาธรรมกายว่ากายมนุษย์ กายมนุษย์ละเอียดเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แล้วก็ อะไรเล่าเป็นแก่นสาร ถ้าเห็นว่าอายเกิดนี้มันตัวทุกข์แท้ๆ เป็นทุกข์ทีเดียว อายเกิดนี้มันตัวทุกข์แท้ๆ ไม่เพลินเสีย อายเรื่องเกิดเป็นทุกข์ทีเดียว อายเกิดไม่ใช่ลำพังเกิด เหตุให้เกิดมีอยู่ คือกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เป็นเหตุให้

เกิด เมื่อไปเห็นเหตุที่เกิดแล้ว มันเกิดขึ้นแล้วก็ต้องมีดับ ที่ว่าเกิดแล้วไม่มีดับเลยนะ เป็นอันไม่มี มีดับ ดับเป็นนิโรธ จะเข้าถึงซึ่งความดับนี้ได้ก็เพราะมี ศีล สมาธิ ปัญญา จึงเข้าถึงซึ่งความดับได้ อันอื่นจะเข้าถึงซึ่งความดับไม่มี นี่เห็นด้วยตาธรรมกาย รู้ชัด ด้วยญาณของธรรมกาย ถ้าว่าถูกส่วนเข้าถึงขนาดเช่นนี้จะก็ ธรรมกายโคตรภูจะกลับ เป็นโสดา

เมื่อตาธรรมกายพระโสดา ญาณธรรมกายของพระโสดา เห็นทุกข์ เหตุเกิดทุกข์ ความดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เห็นไม่เพียง เป็นทุกข์ ในกายทิพย์ เห็นทุกข์ เห็นเหตุเกิดทุกข์ เห็นความดับทุกข์ เห็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ในกายทิพย์ ละเอียดเข้าแล้ว ถึงขนาดเข้า จะกลับจากพระโสดาเป็นพระสกทาคา

ตาธรรมกายพระสกทาคา ทั้งหยาบทั้งละเอียด ท่าน นัยน์ตาธรรมกายพระ สกทาคา เห็นทุกข์ เหตุเกิดทุกข์ ความดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ในกายรูป พรหม รูปพรหมละเอียด ตามความเป็นจริงถูกลักษณะเข้า กลับเป็นพระอนาคา

เมื่อตาของพระอนาคา ญาณของพระอนาคาเห็นรู้ ทุกข์สัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มัคคสัจ ในกายอรุปพรหม อรูปพรหมละเอียดหนักเข้า เห็นตามความจริงเข้า ถูกหลัก ถูกส่วนเข้าจริง ๆ ถึงขนาด ก็จะกลับจากพระอนาคาทั้งหยาบทั้งละเอียด เป็นพระอรหันต์

เมื่อถึงพระอรหันต์ละเอียดแล้ว สัตถิภูโต เป็นผู้เย็นแล้ว มีอาสวะสิ้นแล้ว กิจที่ จะต้องทำไม่ต้องทำแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มีอีก

*ท่านเจ้าคุณพระภาวนาโกศลเถระ (พระมงคลเทพมุนี) แสดงแก่พระภิกษุสามเณร ในพระอุโบสถ หลังจากทำวัตรแล้ว เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

